

Finnország a nemzetközi és regionális információs hálózatok csomópontjában

Finnország – annak ellenére, hogy földrajzilag hozzánk hasonlóan a kis országok közé tartozik – a nemzetközi információs együttműködésben ma már "nagy hatalomnak" számít. A legszorosabb együttműködés természetesen a skandináv országokkal épült ki, a nemzetközi szervezetek közül jelenleg az UNESCO-ban és a FID-ben a legerősebb a finn jelenlét.

Elin Törnudd mérnöki diplomát a Helsinki Műszaki Egyetemen, majd könyvtárosit a Carnegie Institute of Technology-n szerzett. Információs szakemberként kezdte pályáját a vegyiparban, majd 12 évig a skandináv szintű kutatásirányításban tevékenykedett. 1968 óta a Helsinki Műszaki Egyetem Könyvtárának igazgatója. Több nemzetközi vezető megbízás után a közelmúltban az UNESCO Általános

Információs Programja Kormányközi Tanácsának elnöke lett. Elnöke továbbá az IATUL-nak, a műszaki egyetemi könyvtárakat tömörítő nemzetközi szövetségnek is.

Nagyraecsült magyar kollégám egyszer olyan észrevételének adott hangot, hogy a finn szakemberek a statisztikailag indokoltnál lényegesen nagyobb arányban töltenek be vezető tisztségeket a tudományos és műszaki információ nemzetközi szervezeteiben. A következő tényezők indokolhatják ezt a jelenséget:

- ▶ egy kis semleges ország képviselője gyakran a legkevésbé vitatható jelölt,
- ▶ kis országban a tájékoztató szakemberek nehezen tudják eredményre vinni vállalkozásaikat nemzetközi kapcsolatok és együttműködés nélkül,
- ▶ több nyelv ismerete, ami elemi szükséglet egy kis országban,
- ▶ gazdag hagyományok az északi országokat tömörítő regionális együttműködésben.

Észak-európai információs hálózat

Az öt északi ország – Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország – kapcsolatai messze visszanyúlnak a történelembe. A kulturális hagyomány és a gazdasági-politikai fejlődés hasonló iránya közel hozta ezeket az országokat egymáshoz. Annak ellenére alakult ez így, hogy Finnország többségi nyelve eltér a többi országban beszélt nyelvektől.

Könyvtári téren a tapasztalatcsere és az együttműködés századunk elején kezdődött a rendszeressé váló könyvtári tanácskozásokkal. A tudományos és műszaki tájékoztatás vonatkozásában a második világháború időszaka adott lökést a nemzeti és regionális szintű együttműködésnek, szolgáltatásoknak. A szűkös valutakeret indokolta a külföldi folyóirat-vásárlás összehangolását, az északi országokat átfogó dokumentumszolgáltatás megerősítését.

A Skandináv Alkalmazott Kutatási Tanács, a NORDFORSK (Scandinavian Council for Applied Research) volt az első formális szervezet a tudományos és műszaki tájékoztató együttműködésben. 1954 óta rendszeresen megrendezték az északi országok információs és dokumentációs szimpóziumát. Később ezeket a fórumokat a nemzeti információs egyesületek szervezték. A kezdeti időszakban a gyakorlati együttműködés főbb területei a következők voltak: referálás, külföldi folyóiratok központi katalógusa, az ETO-rendszer fejlesztése.

A hatvanas évek elején jelent meg a számítógépes adatfeldolgozás a könyvtárakban és információs központokban, a hetvenes évek közepén pedig létrehozták a SCANNET-et, Európa első csomagkapcsolt információkereső hálózatát. A SCANNET 1976-ban kezdett el működni, s kapcsolódási pontjai voltak Koppenhágában, Göteborgban, Helsinkiben, Oslóban és Stockholmban. A Közös Plac országainak EURONET-hálózata később született, így már a postai hálózatokra épülhetett. Ez a fejlődés elérte a SCANNET-et is, amely fokozatosan az északi országokban létrehozott számítógépes adatbázisok felhasználását elősegítő szervezetté vált.

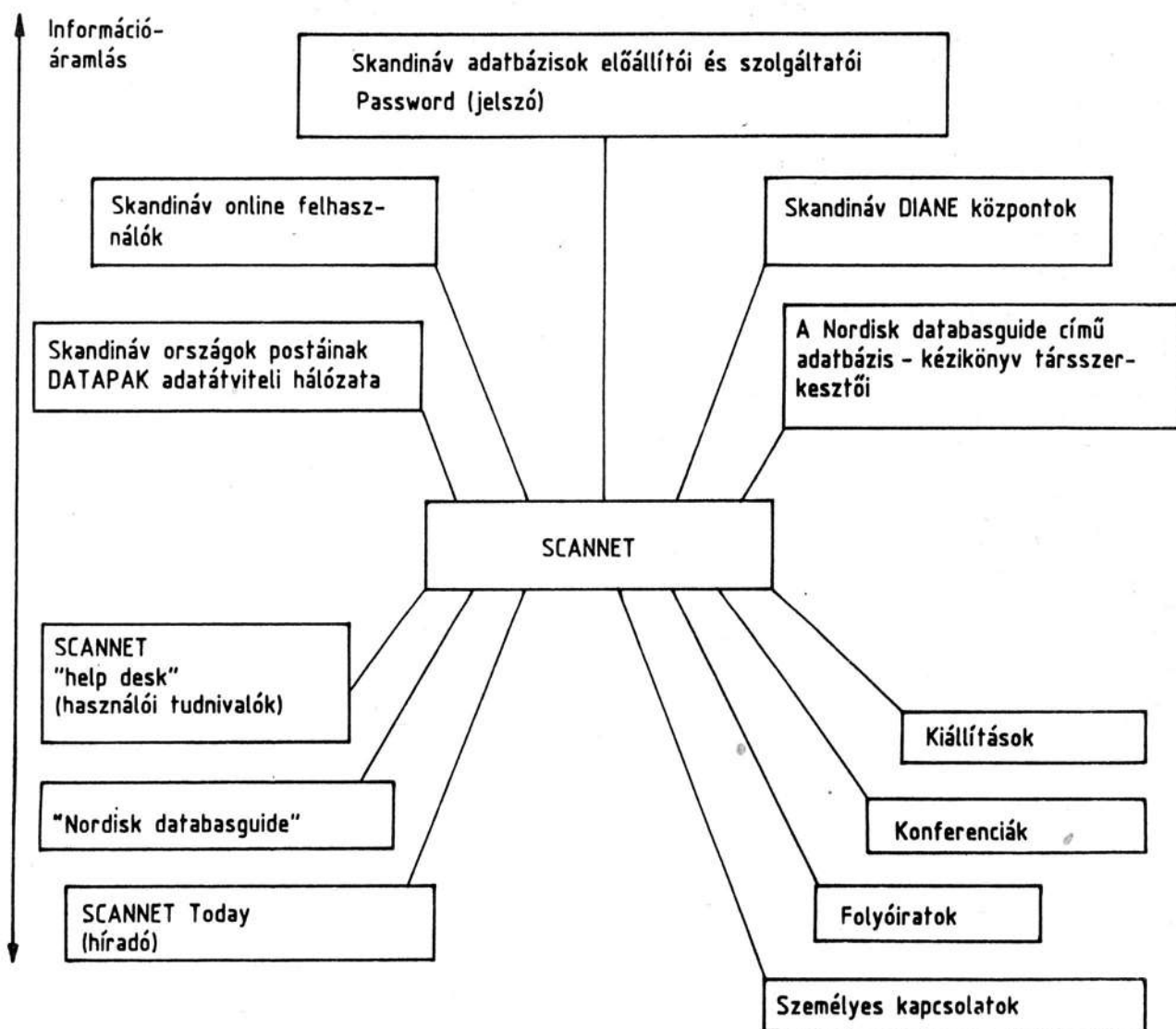
Eközben létrehozták a NORDDOK-ot (Nordic Council for Scientific Documentation), az Északi Országok Tudományos Tájékoztatási Tanácsát, amely kormányközi szervként igyekezett koordinálni az együttműködést. 1976-ban ez átalakult NORDINFO-vá (Nordic Council for Scientific Information and Research Libraries), vagyis az Északi Országok Tudományos Tájékoztatási és Szakkönyvtári Tanácsává. A skandináv országok együttműködésében e szerv a teljes könyvtári és tájékoztatói szolgáltatási

terepet átfogja. E fejlemény egybevágott azzal a nemzeti szinten megnyilvánuló törekvéssel, hogy a tudományos és szakkönyvtárak feladatkörében a könyvtári és információs szolgáltatások szerves egységben jelenjenek meg. (Jelenleg a tanács elnöki tisztét finn részről látják el, a titkárság címe: NORDINFO c/o Helsinki University of Technology Library, Otaniementie 9, SF-02150 Espoo.)

A NORDINFO tevékenységéből feltétlenül említést érdemel a NOSP, az északi országok egyesített központi folyóirat-katalógusa. A katalógus elérhető online üzemmódban, s van kumulált mikrofilmlapos kiadás is. Összességében mintegy 150 ezer címet és

több mint félmillió lelőhelyadatot tartalmaz. (A NOSP központjának címe: c/o Helsinki University Library, P.O.B. 312, SF-00171 Helsinki.)

A SCANNET programot átvette a NORDINFO, s támogatásával a hálózat az 1. ábrán bemutatott szerkezetet öltötte. A skandináv adatbázisok legutolsó áttekintése (Nordic Databases 1990. Ed. SCANNET. NORDINFO-publication 17. Espoo, 1990. 157 p.) 433 online üzemmódban, CD-ROM-on vagy floppylemezén elérhető adatbázist sorol fel. Ezek közül 352 adatbázis hozzáférhető a DATAPAK-hálózaton keresztül.

1. ábra Információáramlás a SCANNET-hálózatban

A NORDINFO egyik fontos vállalkozása az IANI (Intelligent Access to Nordic Information Systems), amely azt szolgálja, hogy a program keretében kidol-

gozandó személyi számítógépes szoftver megkönynyítse a hálózatban kínált, eltérő szerkezetű, eltérő keresőnyelvekkel operáló adatbázisok használatát.

A NORDINFO támogatásával kutatásokat végeznek, konferenciákat, tanfolyamokat szerveznek, oktatási segédanyagokat dolgoznak ki. Ezeket hasznosítja az NVBF, a Skandináv Tudományos Könyvtári Egyesület, amelyet az öt ország tudományos könyvtári egyesületeinek együttműködésére hoztak létre.

Nagyszámú szakterületi együttműködési megállapodás létezik (mezőgazdaság, orvosegészségügy, energetika, oktatásügy, sarkkutató, műszaki információ). Az online hozzáférésű olvasói katalógusok komoly támogatást jelentenek a könyvtárközi kölcsönzéshez.

Egészében levonható a tanulság, hogy az északi országok információs hálózata eredményesen működik, s jelentős előnyöket nyújt a részt vevő országoknak.

Az európai információs hálózat

A kormányközi együttműködéssel létrehozott *EURONET-hálózat*, s az ennek folytatásaként megteremtett *DIANE* élő kapcsolatban van az északi országokkal. A NORDINFO több éve együttműködik az Európai Közösség Általános Igazgatóságával, elsősorban az információcserre kérdéseit tárgyaló rendszeres konzultációk formájában.

A skandináv országok és az Egyesült Királyság közötti kétoldalú kapcsolatok hosszú múltra tekinthetnek vissza. Ezek sorába tartoznak a NORDINFO és a British Library közös szakértői értekezletei.

A Finn–Szovjet Tudományos és Műszaki Kutatási Bizottság keretében munkacsoport tevékenykedik a tájékoztatási és szakkönyvtári közös programok elősegítésére (könyvtárközi kölcsönzés, adatbázis-használat, kiállítások cseréje). Külön kétoldalú megállapodás született a moszkvai székhelyű Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ (*NTMIK*) és a Finn Tudományos Akadémia *NTMIK*-munkacsoportja közötti kapcsolatok erősítésére. Együttesen végeztek kereséseket, különféle adatbázisokban, s finn részről elősegítették az *NTMIK*-ban készített szemlefoliókat megjelentetését.

Az *EUSIDIC*, az Európai Információs Szolgáltatási Társaság fontos lehetőséget kínál a nem kormányzati európai tájékoztatási kooperáció fejlesztésében. Az *EDUSIDIC* konferenciái és tanácskozásai, továbbá közös kutatási programjai nagy érdeklődést váltanak ki mind a vállalati információs szervek, mind a tudományos könyvtárak körében.

Feltétlenül említést érdemel a *LIBER*, az Európai Tudományos Könyvtárak Ligája is, amely céljai közé sorolja a hálózati együttműködés elősegítését is.

A gyakorlati együttműködésben az európai kapcsolatok játsszák – földrajzi közelség okán – a legfontosabb szerepet. A finn könyvtárak igen szorosan kötődnek a *British Library Document Supply Center*-hez, a *Technische Informationsbibliothek Hannover*-

hez, a franciaországi *INIST*-hez és más fontos gyűjteményekhez a könyvtárközi kölcsönzés terén. Az online üzemmódban leadott másolatrendelések, eredeti dokumentumot kérő igénylések, illetve a telefax útján továbbított másolatok már szinte nélkülözhetetlenek a gyors szolgáltatásban.

A világméretű kormányzati információs hálózat

Az *UNESCO Általános Információs Programja* egy világméretű információs hálózat megteremtését célozza. Ez a folytatódó program Finnországban prioritást élvez. A röviden PGI-nek nevezett program kormányközi bizottságában kilenc évig működött finn tag, s hét éven át az elnököt is Finnország adta. A PGI Titkárság új struktúrája látható a 2. ábrán.

Finnország különösen aktívan vett részt az információpolitikai alapelvek, továbbá a normatív jellegű irányelvek, eszközök és szabványok kidolgozásában. Nagy fontosságot tulajdonítanak az olyan programoknak is, amelyek az információs szakemberek és a felhasználók képzését szolgálják, vagy hozzájárulnak a regionális információhálózatok térhódításához. Finnország javasolta a fejlődő országok és az iparilag fejlett országok azonos típusú könyvtárai, levéltárai és információs szervei között a "testvérkapcsolatok" kiépítését. Ajánlotta továbbá könyv- és folyóirat-ajándékozási programok szervezését. Mindkettő helyet kap a PGI következő kétéves programjában.

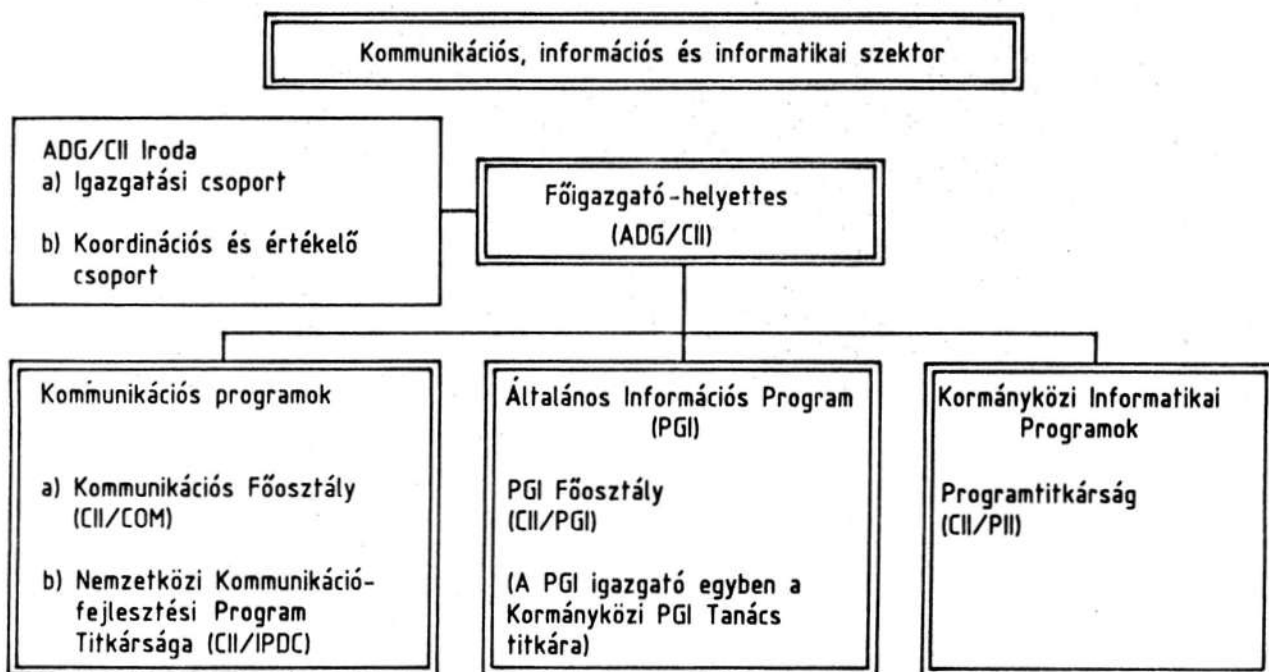
Az UNESCO ágazati információs szolgáltatásai kezdeményezték egy újfajta klíringsszervezet megteremtését, amely azt a célt szolgálná, hogy az UNESCO egyes szervezeteiben létrehozott, s eddig csak a titkárságon hozzáférhető adatbázisokat elérhetővé tegye a tagországok számára is. Jelenleg egy ilyen célú felmérés folyik a tagországok körében.

A PGI kiemelkedő programjának számít a híres ókori *Bibliotheca Alexandrina* újjáélesztése. Hamarosan megkezdődik a gyűjtemény építése.

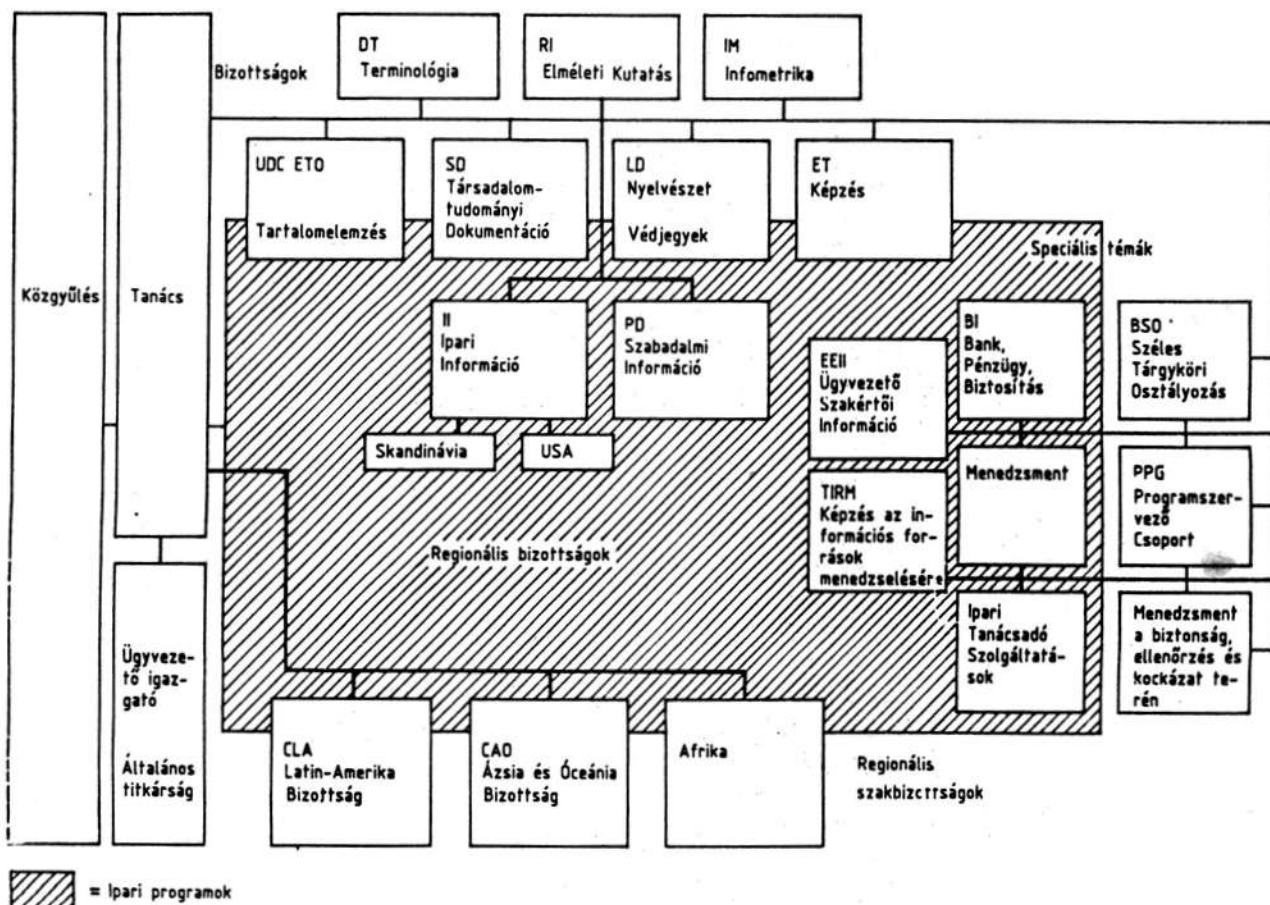
Gyakorlati szintű információs együttműködés folyik az *UNIDO*, a *FAO*, a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (*IAEA*) és más nemzetközi szervezetekkel. A finn irodalmat beviszik az *INIS*, az *AGRIS* és a *CHIN* (Chemical Information Network) adatbázisokba, a szolgáltatásokat pedig messzemenően hasznosítják.

Nem kormányzati információs együttműködés

Nem kell bizonygatni, hogy a finn információs szakemberek felettébb aktív szerepet játszanak az *ISO*, az *IFLA*, az *ICSSID* és a *FID* keretében. Mostanában különösen erős a finn kötelezettségvállalás a *FID*-ben: elég csak annyit említeni, hogy Finnországból került ki az elnök, sőt több szakcsoport

2. ábra Az UNESCO PGI programja

3. ábra A FID szervezete

vezetője is finn. A FID-nek az ipari információ, illetőleg az információpolitika terén kifejtett erőfeszítéseit szemlélteti a 3. ábra.

A hálózati szintű együttműködést több specializált nemzetközi szervezet is felkarolja. Az IATUL (International Association of Technology University Libraries) pl. 1990 augusztusában szemináriumot szervezett a nyugat-finnországi Åbo Egyetemen a könyvtárigazgatásnak az új technológiák térhódítása időszakában változó szerepéről. Másik példa lehet az ICSSID (International Committee for Social Science Information and Documentation), amelynek jelenleg szintén finn elnöke van.

Összefoglalás

Az áttekintésnek nem volt célja, hogy mélyebben elemezze a nemzetközi információs hálózatban való finn részvételt: a fentiek ezért sokak számára egyszerű felsorolásnak vagy rövidítésjegyzéknek tűnhetnek. De még így is említés nélkül maradt nem egy fontos erőfeszítés. Mondanunk sem kell, hogy az információellátás javítását célzó nemzetközi együttműködés fontossága évről évre növekszik, s mind Finnország, mind pedig Magyarország részéről további erőfeszítések szükségesek.

Fordította: Sonnevend Péter

Csúcstechnikával a csúcstechnikáról

10 év online keresés után helyben kereshetünk az

NTIS CD-ROM adatbázisban

1983-tól a legutóbbi negyedévig.

Az adatbázis az államilag támogatott *egyesült államokbeli kutatások* jelentéseinek bibliográfiai leírását és részletes referátumát tartalmazza.

A kikeresett kutatási jelentések jó része megtalálható az OMK-ban mikrofilmlapon.

Ebben az évben *rendkívüli kedvezmény*: 50 Ft/találat.

Részletes felvilágosítás:

Válas György, Pjeczka Etelka
Országos Műszaki Könyvtár

Tel.: 138-4963

Telex: 22-4944 omikk h

Fax: 118-0109

Levélcím: 1428 Bp. Pf. 12